



עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

643 פ"ק פסח פ'ינחס תש"פ ח"א י"ג פ"ק פ"ק

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: חידושים לפרשת פינחס

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הפכה השיב את חמתי מעל בני ישראל"

צריך להבין מדוע מזכיר את אביו ואת סבו – אלעזר ואהרן הכהן?

בספר בראשית פרשת וישלח מסופר על דינה בת יעקב שיצאה לראות בבנות הארץ, ושכם בן חמור תופש אותה ומענה אותה. נפשו נדבקת בנפשה, והוא מבקש מאביו - חמור - שיאות להשיאה לו לאשה. חמור בא בדברים עם יעקב, ובני יעקב נכנסים לתמונה, ומנהלים עמו משא ומתן. הם מביעים כלפי חוץ הסכמה להצעתו להתערות עם בני יעקב, אך מתנים זאת בכך שאנשי שכם יאותו להם ויסכימו למול את עצמם. אנשי שכם מסכימים, וביום השלישי למילתם בהיותם כואבים נוטלים בני יעקב - שמעון ולוי את חרבם, ובאים על העיר בטח, והורגים כל זכר – כ"ד אלף איש מאנשי שכם, ובתוכם את שכם ואת חמור אביו.

מבאר הרמ"ע מפאנו שכ"ד אלף בני שבט שמעון שמתו במגפה בשיטים הם כנגד כ"ד אלף אנשי שכם שהרגו שמעון ולוי כשהוציאו את דינה אחותם מתוכם. (הרמ"ע מפאנו בספר גלגולי נשמות – אות כ, עמק המלך מ' ב', מדרש תלפיות ענף זמרי, מגלה עמוקות אופן פ"ו, חסד לאברהם מעין ה' נהר כ"ג).

ונראה לבאר את השייכות ביניהם, דאיתא במדרש (בר"ר עו, ט) "ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו וגו'", ודינה היכן היא? נתנה בתובה ונעל בפניה. אמר: הרשע הזה עינו רמה היא שלא יתלה עיניו ויראה אותה ויקח אותה ממני. ר"ה בשם ר' אבא הכהן ברדלא אמר: אמר לו הקב"ה (שם ו) "למס מרעהו חסד" מנעת מרעך חסד מנעת חסדך מן אחוך דאלו איתנסיבת לגברא לא זינתה בתמיה, לא בקשת להשיאה למהול הרי היא נשאת לערל, לא בקשת להשיאה דרך היתר הרי נשאת דרך איסור, הה"ד (בראשית לד) ותצא דינה בת לאה. (וכן הוא בר"ר פ, ד בקיצור).

ולכאורה מדוע נענש יעקב הרי כוונתו היתה לשם שמים כי מורא עלה על ראשו פן ואולי נפקא מיניהו בנין דלא מעלי ויהיה תולדותיהם כיוצא בו בעשו.

אולם איתא בכתובות (סב:) רב חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בבי מדרשא וכ', שלח לביתיה אתא רבי

אושעיא בריה יתיב קמיה, הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא דקא מתחדדי שמעתיה, חלש דעתיה אמר: אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי. על לביתיה על בריה קם קמיה, הוא סבר למשאליה שמעתתא קא בעי, אמרה ליה דביתהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא? קרי עליה רמי בר חמא (קהלת ל יב) "החוט המשולש לא במהרה ינתק" זה רבי אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא. וכתבו התוספות (שם ד"ה החוט), לפי ששלשתן ראו זה את זה, לכך קרי עליהו "החוט המשולש לא במהרה ינתק". כלומר לא ינתק מזרעו לעולם כדאמרין בעלמא (ב"מ פה). כיון שאדם לומד הוא ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה. עכ"ל.

נמצא שיעקב אבינו לא היה צריך לחשוש שמא יצא מזרעה של בתו בני דלא מעלי, בגלל שהיו כבר אחר שלש דורות של צדיקים - אברהם יצחק ויעקב, ויש להם הבטחה שלא תיפסק מפי זרעו.

ואם יעקב אבינו היה נותן את דינה לעשו, לא היה צריך להיענש ולא היה שכם לוקח אותה ולא היו שמעון ולוי הורגים את כל עשרים וארבעה אלף אנשי שכם, נמצא שנהרגו שלא כדין.

מעתה שעשרים וארבע אלף המתים במגיפה בזמן פינחס באו לכפר על מיתת עשרים וארבע אלף אנשי שכם, לכן הוצרך הכתוב להזכיר את פינחס שהוא דור שלישי של צדיקים, כדי לבאר ולהסביר על מה היה העונש של יעקב אבינו.

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הפכה השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. לכן אמר הנני נתן לו את ברייתי שלום"

ובמדרש רבה (כא, א): "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, אמר הקב"ה: בדין הוא שייטול שכרו. ע"כ.

וקשה דהרי קיימא לו (קידושין לט:) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ואם כן היאך הובטח לפינחס שכר בהאי עלמא? ונאמרו בזה כמה תירוצים.

ומטו לתרץ משמו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע (בספר קול שמחה), ועל זו הדרך כתב גם

ב"שם משמאל" (תרע"ה), דהנה בטעם הדבר ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כתבו המפרשים שהוא משום שהאדם בהאי עלמא כ"שכיר יום" דמי, כפי שנאמר באיוב (יד, ו) "שָׁעָה מְעַלְיו וְיִחְדָּל עַד יִרְצָה כְּשָׂכִיר יוֹמוֹ". וקיימא לן להלכה ששכיר אינו מקבל את שכרו אלא בתום המלאכה, כדאיתא בגמרא "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף" (ב"מ סה, ובש"ע סימן ס"ה סעיף כ"א). ואימתי מסתיימת שכירותו של האדם? זהו בסוף ימיו כשנפטר מן העולם, באותה שעה מקבל האדם את התשלום על כל ימי שכירותו בזה העולם.

וכפי שדרשו בגמרא בבא מציעא (פג:) על הפסוק בתהלים (קד, כג) "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב, יצא אדם לפעלו – יצאו צדיקים לקבל שכרם, ולעבודתו עדי ערב – במי שהשלים עבודתו עדי ערב", ופירש"י שם עד ערב – עד יום מותו.

ומצינו בזה"ק (פינחס ריז), שלאחר מעשה הקנאות של פינחס רצו בני שבטו של שמעון להורגו ומחמת הפחד פרחו נשמתו ממנו ונכנסה בו נשמת נדב ואביהוא, ע"כ. לפי דברי הזהר מיושבת הקושיה, שמכיון שפרחה נשמתו של פינחס מגופו מיד פגה שכירותו בהאי עלמא, ולכן יכול היה לקבל את שכרו.

ומה שהקב"ה ברוב חסדיו השיבו לתחיה והכניס בו בן רגע נשמה חדשה, נשמת נדב ואביהוא, זוהי כבר נשמה אחרת ופנים חדשות באו לכאן, ועל כל פנים בנוגע לנשמה הראשונה תמו להם ימי השכירות, ולכן שפיר בדין הוא שייטול פינחס את שכרו בהאי עלמא, אלו הם תוכן דברי קדשו של הרה"ק מפשיסחא.

והנה בזה"ק פרשת במדבר כתב שמי שמקבל על עצמו למסור את נפשו באמת נחשב לו כאילו נפטר מן העולם ומתכפרים לו גם עבירות חמורות שכפרתם תלויה במיתה. ולפי זה מובן שהתורה מבטיחה גם שכר בעולם הזה וזה על ידי אמירת שמע ישראל וכו' שמקבל על עצמו אמונת ה' במסירות נפש ונחשב כאילו נפטר מן העולם והוא כבר כסוף השכירות.

והנה ברש"י על הפסוק הראשון בפרשה: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, הביא את דברי הגמרא בסנהדרין (פב.) מדוע פרט הכתוב את ייחוסו של פינחס עד אהרן הכהן, שזהו משום שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן.

אמנם באלשיך הקדוש, וכן בספה"ק "עבודת ישראל" ביארו בזה בדרך נוספת, על פי דברי הזהר הקדוש שהובא לעיל, שלאחר שעשה פינחס את מעשה קנאותו נתעברה בו נשמת נדב ואביהוא, וזו הסיבה שהוסיף הכתוב 'בן אהרן', לרמוז לנו שמלבד מה שפינחס הוא 'בן אלעזר', הריהו גם 'בן אהרן הכהן', כי לאחר שנכנסה בו נשמת נדב ואביהוא, הריהו נחשב מכאן ואילך גם כ'בן אהרן' בעצמו. ע"כ.

עוד מצינו ברמב"ם בפירוש המשניות למסכת פאה (פ"א מ"א) על המשנה "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם". אומר הרמב"ם, כי המצוות כולם נחלקות לשני חלקים: א'. במצוות המיוחדות לאדם בנפשו שבינו לבין הקב"ה כגון ציצית תפילין שבת ועבודה זרה. וחלק שני במצוות התלויות בתועלת בני אדם כגון גניבה איבה ונטירה ולא לעמוד על דם רעהו. על מצוות שבין אדם למקום מקבלים שכר רק בעולם הבא, ואילו על מצוות שבין אדם לחבירו, מקבלים שכר גם בעולם הזה "ותלמוד תורה שקולה כנגד כולם", כי בזה זוכים לכל שהתלמוד מביא לידי מעשים (קידושין מ:).

לפי זה יש לפרש את הפסוק: "וְהִיָּתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אֲחִירֵי בְרִית כְּהִנֵּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְהֵיו וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". והיינו, שפינחס קיבל את שכרו בעולם הזה, בגלל "ויכפר על בני ישראל" שמצוות הקנאות שלו לא היתה רק בין אדם למקום אלא היה בה גם חלק של בין אדם לחבירו, כיון שהמציל את כלל ישראל מהמגיפה, לכן מגיע לו שכר גם בעולם הזה.

מעלת פרשת פינחס:

כתב בספר רמתיים צופים (שינאווא פ"ד, אות כ'): אזכיר מה ששמעתי מפה קדוש הרב (רבי יצחק) מנעשכ"ז ז"ל: שלפרשה זו (פרשת פנחס) יש כח של כל הרגלים. ומי שהוא בשבת זו אצל צדיק הדור, כאילו היה אצלו כל הרגלים וימים נוראים.

כתב בספה"ק מאור ושמש (רמזי בין המצרים): מה שתקנו לנו הקדמונים בקריאת התורה שיזדמן תמיד פרשת פנחס בשבתות שבין המצרים, ובודאי לכוונה גדולה היא. ונראה לי, כי ידוע דרשת חז"ל על פסוק "לנטוע שמים וליסוד ארץ" אלו הקרבנות, שהבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה, כל זמן שקורין סדר הקרבנות, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום. עיין במסכת מגילה בסופו (לא:) על פסוק "קח לך עגלה משולשת וגו'" כבר תקנתי להם סדר הקרבנות כו'. והנה בכל שנה הגם שאנו קורין ואומרים פרשת הקרבנות אין אנו קוראים אותו בספר תורה כהלכותיו, למשל פרשת התמיד אנו קוראים אותו בכל יום אבל אין אנחנו קוראים אותו בספר תורה כתוב על קלף כשר ובצורות האותיות ותגים וטעמים. וכן הקרבנות של מוספי שבת אין אנו קוראים בספר תורה הכשרה. על כן בשבתות שבין המצרים שבימים ההם בטלו הקרבנות בפועל בחורבן בית המקדש בעוונותינו הרבים, קוראים אנחנו כל פרשת הקרבנות שהוא בפרשת פנחס בספר תורה הכשרה בנקודות וטעמים וכל זמן שקורין בסדר הקרבנות מעלה עליהם כאלו הקריבום לפניו והוא תיקון גדול וקל להבין.

ועוד כתב (פרשת פנחס): והנה שמעתי מהצדיקים רבותינו ז"ל, שבין המצרים מ"ז בתמוז עד תשעה באב הוא גם כן כ"א יום, הם כנגד כ"א יום שבין ראש השנה עד הושענא רבה. אלא שאלו בין המצרים הם בהעלם, ואלו שמן ראש השנה עד הושענא רבה הם באתגליא. והנה לכן קורים אנו בספר תורה תמיד בבין המצרים 'פרשת פנחס', ששם מוזכרים כל הקרבנות של כל המועדות, וקורין הקרבנות של פסח ושבועות ושל ראש השנה ושל סוכות, ועל ידי אותיות של הפרשיות קרבנות שקורין בימים האלו נעשה כלי שיוכל למשוך אחר כך במועדות בזמנם אורות לכלים ההם, כידוע לנבונים. ע"כ.

לזכות בדין מצד הסגולה בכל משך זמן המשפט, יאמר בכל יום, או לכל הפחות ביום ב' וה' בפרשת פנחס מחמישי עד סוף הסידרה, וכן יאמר בכל יום פעם אחת מזמור נ"א בתהילים בבכיה וחרטה, ומזמור צ"ג ק"ט קמ"ב קמ"ג (זכרון יעקב יוסף מערכת ג', בשם הרה"ק רבי הלל מקאלאמא).